

preddavok. Aduš však medzitým peniaze už utratil. Ondrej Tráva napokon chcel dať vyrúbať krásne staré jasene na rodinnom cintoríne Domanických, aby si takto vynahradil stratu peňazí. Aduš sa vtedy zahanbil, ozvalo sa v ňom svedomie a uvedomil si, že takto nemôže ďalej žiť. Sľúbil Ondrejovi, že o týždeň mu vráti peniaze a svoj sľub skutočne i dodržal.

Toho istého roku náhle umrel jeho báčik z Chochoľova. Pochovali ho na rodinnom cintoríne Domanických pod staré jasene. Aduš plakal na pohrebe ako dieťa. Jedni hovorili, že preto, lebo po ujcovi nič nezdedil, „iní, že preto, lebo sa hanbil, že ho musel pochovať na takú pustatinu, medzi zrúcaniny starého blahobytu“.

Neprebudený

Psychologická poviedka *Neprebudený* patrí k najlepším a najzrelším dielam Martina Kukučina. Kukučínovi sa podarilo podať v tomto diele majstrovskú psychologickú analýzu charakteru slabomyseľného dedinského pastiera husí Ondráša Machulu.

Ondráš, i keď už má dvadsať rokov, má dušu naivného, bezbranného dieťaťa, nevie rozlíšiť sen od skutočnosti, chce sa iba hrať a snívaj o princeznách a zámkoch. Ondráš je nielen duševne zaostalý, „neprebudený“, ale má i znetvorenú tvár a zmrzačené telo. Aj preto jeho otec odišiel z domu – nezniesol pohľad na svojho jediného syna-mrzáka. Ondrášova matka sa čoskoro utrápila na smrť. Po matkinej smrti býval Ondráš u svojej tety (volá ju „totka“).

Zuzka Bežanovie, najbohatšie dievča v dedine, sa má onedlho vydať za Jana Dúbravovie. Práve sa kvôli niečomu pohnevala so svojím ženíchom a vtedy jej príde do cesty Ondráš. Zuzka sa chce na niekom vyvrátiť a zvýšiť si trochu sebavedomie. Lahkovážna Zuzka zahrá Ondrášovi divadlo a sľúbi mu, že sa za neho vydá. Ondráš uverí, že krásavica Zuzka sa chce stať jeho ženou a začne sa vážne chystať na sobáš. Jeho komické prípravy sú spočiatku každému na smiech, situácia sa však stáva stále vážnejšou a tragickejšou.

Zuzka sa rozhodne urýchliť svoj sobáš s Janom Dúbravovie. Ondrášovi už vtedy nikto nevládal povedať pravdu. Veril, že u Bežanov sa chystajú na Zuzkinu svadbu s ním. V deň svadby ho teta musí zatvoriť do komory, aby sa nedostal do kostola a do domu Bežanovcov. Ondrášovi sa však podarí sekerou rozbiť závoru a tak sa predsa dostane na svadbu. Keď vojde do svadobnej miestnosti, práve vrcholí svadobná zábava. Ondráš si najskôr myslí, že Zuzka sa preto vydala za iného, lebo on neprišiel. Keď však vidí, aká je Zuzka šťastná, pochopí, že Zuzka miluje v skutočnosti Jana a s ním sa iba zahrávala. Ondráš nevydrží takú veľkú bolesť a zošalie. Vtedy sa roznesie po dome správa, že u Bežanov horí šopa. Svadobčania nájdu pri šope zmäteného Ondráša a v presvedčení, že to on podpálil z pomsty šopu, priviažu ho k plotu. Odviaže ho Zuzka, ktorá si až teraz uvedomí, čo spôsobila. Poviedka sa blíži k tragickému koncu. Ondráš si všimne, že horí aj maštaľ, kde boli husi. Vrhne sa do plameňov, aby ich zachránil. A práve vtedy spadne prepálená povala na maštali a pochová Ondráša aj jeho najmilšiu hus, ktorú držal v náručí.

Dom v stráni

Dvojväzkový román *Dom v stráni* je vrcholným dielom Martina Kukučina. Dej sa odohráva v Dalmácii, na ostrove Brač (tu žil Kukučín v rokoch 1894–1907). Román je kronikou jedného roku života na tomto ostrove. V centre príbehu stoja dve rodiny – rodina starého „težaka“ Mateho Beraca a rodina statkárky „šory“ Anzuly Dubčičovej. Tieto dve rodiny predstavujú dva protikladné spoločenské vrstvy – Mate Berac patriarchálnu sedliacku triedu, šora Anzula zemiansku, statkársku triedu.

Vzťah oboch rodín naruší láska mladého Nika Dubčiča ku Katici Beracovej, Mateho dcére. Katica sa kvôli Nikovi rozíde so sedliackym mládencom Paškom Bobicom. Proti láske mladých sa postaví obe rodiny, ale najmä Katicin otec, Mate Berac. Mate sa nevie zmieriť s tým, že jeho krásna dcéra sa schádza s pánskym švihákom. Vidí to tak tragicky, že sa mu zdá prijateľnejšia Katicina smrť než takáto hanba a potupa. Tvrdí, že medzi pánom a sedliackou nemôže byť opravdivá láska, po čase z nej ostane iba sklamanie a zničená povesť aj budúcnosť dievčaťa.